

Fonte tingit, huc adeste,
 Turca mari fugit, atque terra.
 Huc proterva turba, Fauni,
 Huc, amoena turba, Nymphæ:
 Ferte ferta, ferte flores,
 Turca mari jacet, atque terra.
 Ferte fistra, barbitosque,
 Fistulasque, tibiasque,
 Et canendo, lusitando,
 Saltitando prædicate:
 Turca mari fugit atque terra.
 Audiat Æther,
 Gaudeat Æther;
 Te Duce, Clemens,
 Roma triumphet;
 Turca mari jacet, atque terra.
 Itala festis
 Æra resurgent
 Undique templis:
 Turca mari fugit, atque terra.
 Audiat Ister;
 Litora multo
 Flore coronet.
 Plaudat Iberus,
 Et Tagus almam
 Vertice flavo,
 Nectat olivam.
 Tum sua Nereo
 Latus uterque
 Gaudia portet.
 Turca mari fugit, atque terra.
 Curre, fama, clange, clama,

Gaudiaque extremum, & plausus, & carmina longe
Differ in orbem?

§. V. De Symbolo Heroico.

Symbolum Heroicum, Italis vulgo *Impresa*, Gallicis *une Divise*, definitur picta metaphora, sive imago quædam picta, significans rem aliam non pictam, propter utriusque similitudinem, addita voce, seu sententia, quæ utriusque connexionem ostendat. Exempli causa Sol pictus cum hac epigraphe, *Sufficit Orbi*: recte designat Imperatorem aliquem Romanum, v. gr. Cæsarem Augustum: sicut enim sol satis habet lucis ad Orbem totum collustrandum, & caloris ad fovendum; sic Augustus satis habuit sapientiae ad gubernandum orbem, & potentiae ad continendum. Figura picta, corpus symboli appellatur: Verba, seu sententia, dicitur anima: ut enim homo constat ex anima, & corpore, ita symbolum heroicum componitur ex figura, & verbis. Ubi nulla intercedit similitudo inter figuram pictam, & rem illa significatam, nullum est symbolum proprie, ac vere dictum. Itaque illud Caroli V. *plus ultra*, sententia est, non symbolum. Inter figuræ, e quibus symboli corpus constat, negant periti locum esse humano corpori vivo: Statuam, quæ corpus representet, adhiberi posse non negant: v. gr. si statuam ponas, quam sculptor crebris ictibus format, politque; & addas: *Perficitur, dum cæditur*: recte sic exprimas virum probum, qui rebus adversis ad virtutem proficit.

Figuræ sumuntur è rebus naturalibus, iisque vulgo notis, non fabulosis, aut peregrinis.

Voces, quæ figuræ adduntur, & ejus similitudinem cum re significata indicant, non solum Latino, Græcoque sermone, sed etiam vulgari, & vernaculo scribi possunt. Placent in primis hemistichia, sive partes primæ, aut ultimæ alicujus versus, v. gr. Hexametri. Videridum ut voces illæ sint paucæ, claræ, & accommodatæ rei, quæ significatur. Interdum optativo effteruntur modo: nonnumquam infinito: fere indicativo.

Res significata exprimi non debet in ipsis, quæ Lemma, sive Epigraphem componunt, verbis; sed generali quodam effterri modo, qui conveniat figuræ significanti, & rei significatæ. Sic, pone lucernam, adde, *Lucet, & ardet*: significabis S. Joannem Baptistam, aut quemvis Apostolicum virum; quod enim proprie convenit lucernæ, ut ardeat, & luceat, hoc per metaphoram congruit viro Apostolico. Aliquando figura ipsa loquens inducitur. Sic idem vir Apostolicus virtutum fama, & prodigiorum peccatores blande trahens significabitur, si magnetem pingas cum hoc lemmate, seu inscriptione: *Ad me dura trabo*.

Placet milites laudare, quos Regis præsentis exemplum accedit ad rem bene gerendam? Pingo pullos aquilæ, solem adversum intuentes, cum hoc lemmate: *Crescunt vires, animique videndo*. Vir dives, & probus insigni aliqua dignitate auctus, notabitur flumine majori alveo decurrente: *Utilior, quo major*. Princeps femina ad solium evecta signabitur picta luna, & plena: *In publica commoda crevit*.

Victoriam de Turcis anno 1716. felicissime reportatam, CLEMENTIS XI. Pontificis Maximi auspiciis, precibus, & consiliis, ita describit Romanus vates; Exhibit Regem apum, qui aculeo carere dicitur, fucos alveari abigentem: Subjicit hæc verba: *Vincit inermis.*

In quo Emblema discrepat à symbolo Heroico, cui videtur esse simillimum?

R. In hoc maxime discrepat, quod Emblema te significantur quæcumque ad virtutem, pietatem, & mores pertinent: neque tam religiose observantur in eo leges Symbolis heroicis præscriptæ. De voce si queris, Emblema, Græca vox, significat elegans opus, arte, & manu elaboratum, quod mensæ, pavimento, vasis, & parietibus interioritur, & immittitur; quales sunt figuræ Hieroglyphicæ, tessellatæ imagines, & alia id genus.

CAPUT QUARTUM.

ACROSTICHIS, ANAGRAMMA, GRIPHUS, &c.

§. I. De Acrostichide.

Quid est Acrostichis, & quomodo fit?

R. Acrostichis Græca vox est, & significat breve poëma, in quo primæ cujusque versus litteræ nomen aliquod, sive sententiam exhibent. Exempli caussa, si S. Carolum laudare velis, primi carminis prima littera erit C, secundi A, tertii R, quarti O, quinti L, sexti U, septimi S. Ita primæ cujusque verius litteræ, seorsum lumpatae, dabunt vocem CAROLUS. Sic nomen sacrum JESUS offeret Acrostichis:

Ille, sacrum cuius legis hoc in carmine nomen,
 Virginis castæ sinu
 Servator mundi, nostrum productus in orbem,
 Et omnibus vitam daret,
 Se moriens totum indulxit mortalibus ægris.
 Sic in omnium Sanctorum laudem yates recentior hanc sententiam Acrostichide explicuit :

Vivite felices, quibus est fortuna peracta
 Jam sua; nos alia ex aliis in bella vocamur.

Vivite felices, quibus est fortuna peracta
 Jam sua, securam cœlestes ducite vitam.
Calles Elysias læti, saltusque beatos
 Incolite; æternis eja indulgete choreis,
 Hellure optata tandem, portuque potiti;
 Repti ex undis pelagi, ridete furentes
 Luctus, & ventos, tempestatesque sonoras,
 Et quidquid sœvum Neptunia monstra minantur,
 Etætantes Scyllam effugisse, trucemque Charybdim;
 Rafisque undifoni horrendas, rabiemque tridentis.
 Oantibus ætheriam mulcete perennibus aulam,
 Et Paana simul canite, æternumque triumphum,
 Succis ambrosiæ saturati, & nectaris haustu &c.

Interdum geminatur Acrostichis, ita ut extrema
 cuiusque versus littera sit eadem, ac prima : ut,
 si dicas :

Ille, sacrum cuius nomen tibi carmine pinx I
 Emissus alto ex æther E &c.
 Totum hoc carminis genus laboriosum est, &
 exiguae frugis.

§. II. De Anagrammate.

Quid vocas Anagramma?

R. Anagramma fit, cum ex alicujus nomine eruitur aliqua sententia in ejus laudem, aut vituperationem, servatis nominis litteris, sed vatis arbitrio transpositis. Licet unam, alteramve addere, aut mutare literam. Exempla subjicio. Logica, Caligo; Ursula, Laurus; Calvinus, Lucianus; Corpus, Porcus; Sacramentum Eucharistiae, Chara ceres in JESUM mutata; Ignatius de Lojola, O ignis à Deo illatus. Sic lusit vates in Galenum: Galenus, Angelus.

Angelus es: bonus anne malus, Galene? salutis
Humanæ custos: Angelus ergo bonus.

Humanam tamen heu! quoties, Galene, salutem
Arte mala turbas! Angelus ergo malus.

Gregorius decimus quartus.

Murus, custodiaque gregis.

Ni Dominus alto cinxerit muro domum,
Cingentis est vanus labor:
Nisi sit ovilis tutor, & custos Deus,
Frustra excubat pastor vigil.
Gaudere fas est, missus e cœlo gregi
Est Murus, & custodia.

Vir pie ingeniosus, & ingeniose pius, centum anagrammata pura in laudem Immaculatæ Conceptionis Deiparæ ante aliquot annos deprompsit ex illis verbis Ave Maria gratia plena. Pura vocantur anagrammata, in quibus nulla mutatur littera, nulla aditur, vel demitur.

§. III. De Gripho, Logogripho, & Inscriptione.

Rescire cupio, quid sibi velint istae voces, quibus nostræ vulgo scholæ personant, *Griphus*, *Logographus* &c.

R. *Griphus* aliud nihil est, quam ænigma scripto adumbratum, sed obscurius tamen, & intricatus, adeo ut negotium facessere homini, etiam accusato, possit. Nomen invenit à voce græca γρίφος, Latine *rete*, quia explicantes implicat, irretiturque: sic appellatur etiam quælibet obscura propositio, præfertim jocosa, & ludicra. Suppeditabit exempla P. Laurentius *Le Brun* in sua eloquentia Poëtica.

Logographus non versatur in rebus ipsis, eruditio vocum, aut colorum velo tegendis, sed in ipsis vocibus celandis, earum syllabas, aut litteras resecando, trajiciendo, & varie commutando. Sic in voce, *Ovis*, si demas primum elementum, restabit *vis*, unde natus versiculus:

Imbellis tota est: caput exime, vis erit illi.

Sic à verbo *narem* si tollas primam, & ultimam litterulam, habebis *Ave*: unde aliquis ad amicum scribens ajebat: *Mitto tibi narem prora, puppique carentem.*

In vocabulo *Aper* invenis *pera*, *aer*, *per*. Hujus obscuritatis acumen, quia in meris vocibus consistit, logographus appellatur, quasi dicas, vocis ambages, & lusus.

Griphus vocantur figuræ, voces, litteræ, quæ sua dispositione, numero, actione, vel colore, verbum, sensum, parœmiam, aut aliud quidpiam ex-

exprimunt, non sine aliquo sale. Ita Cupidinem aliquis pinxit, qui Orbem terrarum ligat, cum hoc lemmate, *Omnia vincit amor*. Hoc genus facile in pueriles ineptias excidit.

Libenter aliquid audirem de Inscriptione, quam à te prætermissam esse miror.

R. Non est illa tantum opus Poëtarum, sed etiam Oratorum, et si versum non respuat. Duplex illius dos; Brevitas, & Perspicuitas. Optima est, quæ necessaria personæ, loci, temporis, & modi adjuncta paucis complectitur. Parco exempla congerere, quæ totis collecta voluminibus leguntur.

FINIS.

INDEX CAPITUM.

ELEMENTA RHETORICÆ.

C AP. I. De Fabula.	pag. 1.
§. I. De variis Fabularum generibus.	2.
§. II. De Fabula rationali, sive Parabola;	ibid.
§. III. De Fabula morali, sive Apologo.	3.
§. IV. De Fabula Mixta.	5.
§. V. De legibus, & artificio Fabulæ.	ibid.
§. VI. De utilitate Fabulæ.	7.
C ap. II. De Narratione.	11.
§. I. De virtutibus Narrationis.	ibid.
§. II. De Schematis, seu Figuris, quibus illuminari potest Narratio.	17.

§. III. Varia Narrationum genera , & selecta illarum Exempla.	22.
Cap. III. §. I. De Chria.	35.
§. II. Chria verbalis in hanc Virgilii sententiam :	
Breve & irreparabile tempus omnibus est vitæ.	43.
§. III. Argumenta Chriarum verbatum ex Horatio.	48.
Cap. IV. De Amplificatione.	50.
§. I. De Amplificatione rerum.	53.
§. II. De Amplificatione per congeriem Definitionum.	ibid.
§. III. De Amplificatione per congeriem adjunctionum.	54.
§. IV. De Amplificatione per congeriem, seu enumerationem parium.	57.
§. V. De Amplificatione per congeriem causarum, & effectuum.	60.
§. VI. De Amplificatione per congeriem consequentium.	61.
§. VII. De Amplificatione per comparationes, similitudines, & exempla.	62.
§. VIII. De Amplificatione per confictionem contrariorum.	65.
§. IX. De Amplificatione per incrementum.	ibid.
§. X. 66. §. XI. 67. §. XII. 69. §. XIII. ibid.	
§. XIV.	72.
§. XV. De Amplificatione per repetitionem.	73.
§. XVI. Quid sit in Amplificatione vitandum.	76.
Proœmium Rhetorice.	78.
§. I. De natura , & fine Rhetorice.	78.
§. II. De materia Rhetorice.	80.
§. III. De partibus Rhetorice.	82.
§. IV. De dignitate , & utilitate Rhetorice.	83.
De imitatione.	84.
§. V. De figura aenigmatisque figuris.	

LIBER I. DE ELOCUTIONE.

Cap. I. De Figuris, seu Schematibus.	96.
§. I. <i>De Figuris sententiarum.</i>	97.
§. II. <i>De Figuris ad movendum idoneis.</i>	ibid.
§. III. <i>De Dubitatione.</i>	100.
§. IV. <i>De Obscuratione.</i>	104.
§. V. <i>De Imprecatione.</i>	106.
§. VI. <i>De Interrogatione, & Subjectione.</i>	107.
§. VII. <i>De Praeteritione, & Reticentia.</i>	109.
§. VIII. <i>De Explicatione.</i>	111.
§. IX. <i>De Epiphonemate.</i>	113.
Cap. II. De Figuris ad delectandum magis idoneis.	114.
§. I. <i>De Apostrophe.</i>	ibid.
§. II. <i>De Hypotyposi.</i>	117.
§. III. <i>De Prosopopœja.</i>	120.
§. IV. <i>De Ethopœja.</i>	122.
Cap. III. De Figuris ad docendum idoneis.	126.
§. I. <i>De Antithesi.</i>	ibid.
§. II. <i>De Sustentatione.</i>	127.
§. III. <i>De Communicatione.</i>	ibid.
§. IV. <i>De Correctione.</i>	128.
Cap. IV. De Figuris verborum.	129.
§. I. <i>De Tropis.</i>	ibid.
§. II. <i>De Metaphora.</i>	130.
§. III. <i>Quid vitandum in Metaphora.</i>	133.
§. IV. <i>De Allegoria.</i>	136.
§. V. <i>De Metonymia.</i>	137.
§. VI. <i>De Syneccdoche.</i>	140.
§. VII. <i>De Ironia.</i>	142.
§. VIII. <i>De Sarcasmo.</i>	144.
Cap. V. De Figuris verborum proprie dictis,	
	seu

<i>seu quæ non sunt Tropi.</i>	145.
§. I. <i>Figuræ per adjectionem.</i>	146.
§. II. <i>De Figuris per Detractionem.</i>	149.
§. III. <i>De Figuris per similiudinem.</i>	150.
§. IV. <i>Appendix de Transitione.</i>	152.
Cap. VI. De Periodo.	156.
§. I. <i>De partibus Periodi.</i>	157.
§. II. <i>De variis Periodum generibus.</i>	159.
§. III. <i>De legibus, ac regulis Periodi.</i>	160.
§. IV. <i>De artificio Periodi amplificandæ.</i>	161.
§. V. <i>De numero, & ceteris virtutibus Periodi.</i>	163.
§. VI. <i>Regulæ sex, quibus reddi potest numerosa Periodus.</i>	164.
§. VII. <i>Quomodo parari possit facultas numerose dicendi.</i>	171.
Cap. VII. De Stilo oratorio.	173.
§. I. <i>De Stilo sublimi.</i>	174.
§. II. <i>De Arte comparandi Stili sublimis.</i>	175.
§. III. <i>De Stilo simplici.</i>	177.
§. IV. <i>De Stilo mediocri.</i>	ibid.
§. V. <i>De usu triplicis Stili, seu Characteris.</i>	178.
§. VI. <i>De Stilo vitioso.</i>	180.
§. VII. <i>De Stilo Laconico, & Asiatico.</i>	182.
LIBER II. DE INVENTIONE.	
Cap. I. De locis intrinsecis.	194.
§. I. <i>Definitio.</i>	195.
§. II. <i>Enumeratio partium.</i>	198.
§. III. <i>Notatio Nominis, & Conjugata.</i>	199.
§. IV. <i>Genus, & Species, seu Forma.</i>	202.
§. V. <i>Similitudo, & Dissimilitudo.</i>	204.
§. VI. <i>Contraria, & Repugnantia.</i>	206.
§. VII. <i>Adjuncta.</i>	208.
	§.

§. VIII. Antecedentia, & Consequentia.	210.
§. IX. Caussæ.	211.
§. X. Effecta.	214.
§. XI. Comparatio.	215.
Cap. II. De locis extrinsecis, seu remotis.	217.
Cap. III. De secunda Inventionis parte, seu de motibus excitandis.	222.
§. I. De Amore, & Odio.	223.
§. II. De Metu, Spe, & Audacia.	226.
§. III. De Misericordia.	231.
§. IV. De Ira, & Indignatione.	233.
§. V. De Mansuetudine.	237.
§. VI. De Æmulatione.	239.

LIBER III. DE DISPOSITIONE.

Cap. I. De Exordio.	243.
§. I. De variis Exordiorum generibus.	244.
§. II. De virtutibus, ac viis Exordii.	246.
§. III. De variis Exordiorum fontibus.	248.
§. IV. De Officio, ac munere Exordij.	252.
§. V. De paranda attentione.	255.
§. VI. De Propositione.	259.
§. VII. De Divisione.	261.
Cap. II. De Confirmatione.	262.
§. I. De Confirmatione proprie dicta.	ibid.
§. II. De Syllogismo.	264.
§. III. De Enthymemate.	266.
§. IV. De Inductione.	268.
§. V. De Exemplo.	269.
§. VI. De Dilemmate.	270.
§. VII. De Crocodilo, & de arguento insolubili.	273.

§. VIII. De Sorite, & Epicheremate.	ibid.
Cap. III. De Confutatione.	275.
Cap. IV. De Peroratione.	278.
§. I. De Enumeratione.	ibid.
§. II. De Affectionum Commotione.	280.

LIBER IV. DE DIVERSIS ORATIONUM
generibus.

Cap. I. De Orationibus, quæ pertinent ad genus demonstrativum.	284.
§. I. De Oratione Panegyrica.	ibid.
§. II. De Inventionibus, & fontibus Panegyrici.	285.
§. III. De tempore, quod ortum antecessit.	287.
§. IV. De iis, quæ in vita ipsa laudari possunt.	290.
§. V. De corporis, & fortunæ laudibus.	291.
§. VI. De tempore illo, quod mortem subsequitur.	294.
§. VII. Animadversiones quedam circa personarum laudationem.	295.
§. VIII. De oratione natalicia, seu Genethliaca.	297.
§. IX. De oratione nuptiali, sive Epithalamio.	299.
§. X. De laudatione Funebri.	300.
§. XI. Ee Oratione Eucharistica.	304.
§. XII. De Epinicio, & Gratulatione.	307.
Cap. II. De Orationibus, quæ pertinent ad genus deliberativum.	311.
§. I. De Suastione, & Diffusione.	ibid.
§. II. De variis variarum etatum moribus.	315.
§. III. De moribus Nobilium, Divit. & Plebejor.	317.
§. IV. De Hortatione, & Debortatione.	322.
§. V. De Concitatione, & Conciliacione.	325.
§. VI. De Commendatione.	327.

§. VII. De Petitione.	328.
§. VIII. De Consolatione.	330.

LIBER V. DE PRONUNTIATIONE.

§. I. De Memoria.	333.
§. II. De Voce.	334.
§. III. De monotonia, & canitu.	336.
§. IV. De Gestu.	338.

INSTITUTIONUM POETICARUM LIB. I.

Cap. I. Definitio Poeseos.	345.
Cap. II. De materia Poeseos.	347.
Cap. III. De Forma Poeseos.	349.
Cap. IV. De Peripetia.	353.
Cap. V. De Anagnorisi.	355.
Cap. VI. De Episodio.	357.
Cap. VII. De Machina.	358.
Cap. VIII. De Moribus.	360.
Cap. IX. De Sententia.	362.
Cap. X. De Dictione.	364.
Cap. XI. De caussa efficiente Poeseos.	370.
Cap. XII. De fine Poeseos.	372.
Cap. XIII. De Divisione Poeseos.	374.

LIB. II. DE EPOPOEJA.

Cap. I. Definitio Epopœjæ.	376.
Cap. II. De Materia Epopœjæ.	378.
§. I. Actio Feminæ an materia Epopœjæ.	379.
§. II. Actio Epopœjæ quomodo Una.	382.

§. III. <i>Actio Epopæjæ quomodo tota.</i>	383.
§. IV. <i>Actio Epopæjæ quæ Vera, & Verisimilis.</i>	385.
§. V. <i>Actio Epopæjæ quomodo Illustris, & Felix.</i>	386.
Cap. III. <i>De forma Epopæjæ.</i>	387.
§. I. <i>Fabulæ Epicæ Dotes.</i>	388.
§. II. <i>Fabulæ Epicæ Partes.</i>	390.
§. III. <i>Fabulæ Epicæ Dispositio.</i>	393.
Cap. IV. <i>De Propositione Epopæjæ.</i>	394.
Cap. V. <i>De Invocatione Epopæjæ.</i>	397.
Cap. VI. <i>De Narratione Epopæjæ.</i>	399.
Cap. VII. <i>De Epilogo Epopæjæ.</i>	402.

LIB. III. DE DRAMATE.

Cap. I. <i>Definitio Poematis Dramatici.</i>	405.
Cap. II. <i>De Materia Poematis Dramatici.</i>	407.
Cap. III. <i>De Forma Poematis Dramatici.</i>	408.
§. I. <i>Unitas, & Simplicitas Fabulæ Dramatici.</i>	409.
§. II. <i>Magnitudo Fabulæ Dramaticæ.</i>	411.
Cap. IV. <i>De Partibus Poematis Dramatici.</i>	413.
Cap. V. <i>De Choro in Dramate.</i>	418.
Cap. VI. <i>De Scenico Apparatu.</i>	419.
Cap. VII. <i>Definitio Tragædiæ.</i>	420.
Cap. VIII. <i>De Materia Tragædiæ.</i>	422.
Cap. IX. <i>De Forma Tragædiæ.</i>	426.
Cap. X. <i>De Fine Tragædiæ.</i>	428.
§. I. <i>Qui Adfectus concidentur in Tragædia.</i>	idid.
§. II. <i>A quibus concidentur Adfectus in Tragædia.</i>	429.
§. III. <i>Quomodo concidentur Adfectus in Tragædia</i>	431.
Cap. XI. <i>Præceptorum usus in scribenda Tragædia.</i>	433.
Cap. XII. <i>De Comœdia.</i>	435.

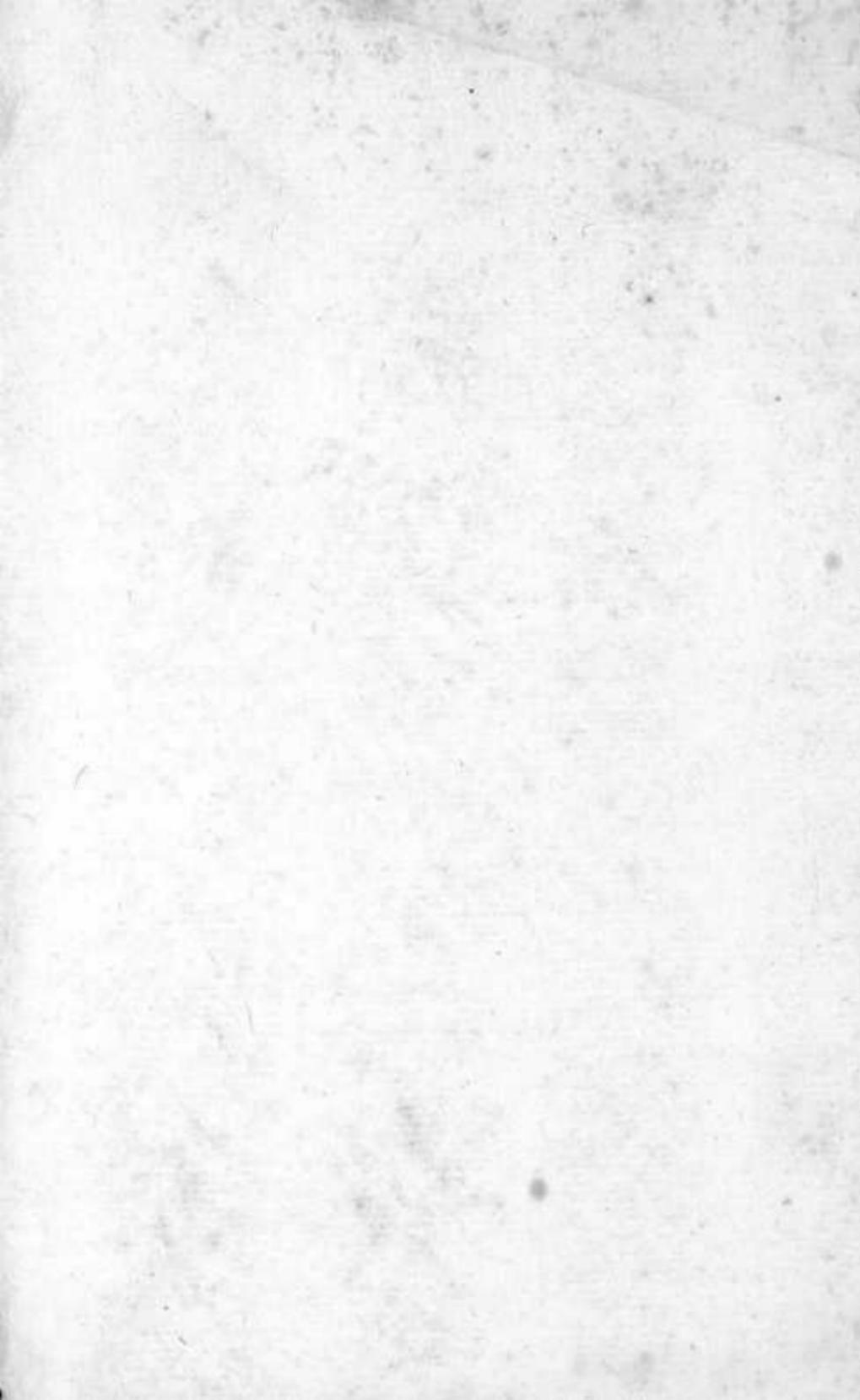
LIBER QUARTUS.

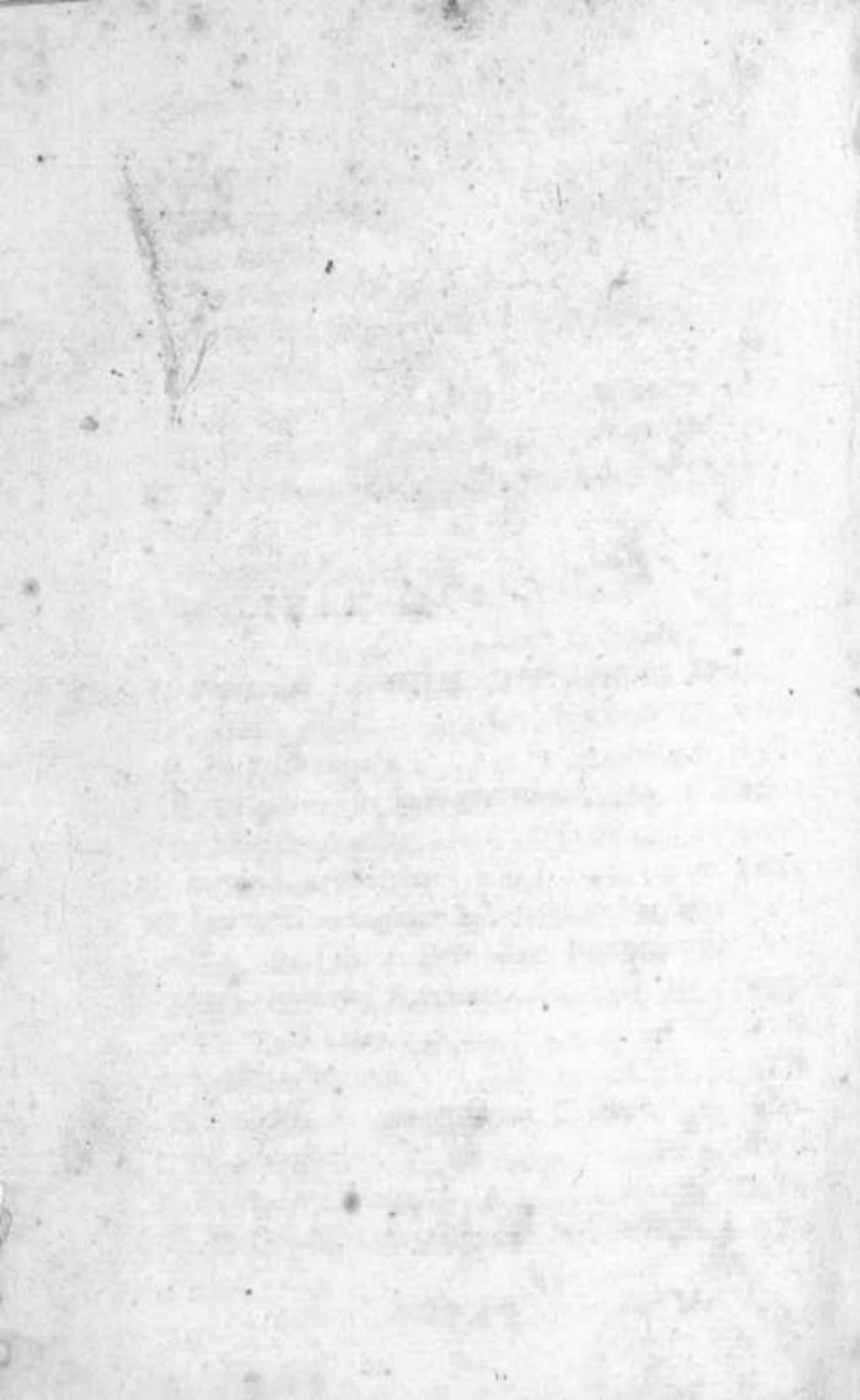
Cap. I. De Elegia.	439.
Cap. II. De Epigrammate.	441.
Cap. III. De Satyra.	442.
Cap. IV. De Poemate Lyrico.	444.
Cap. V. De Hymno, Parodia, & Carmine Intercal.	547.
Cap. VI. De Eclogis, Silvis, & Diris.	448.
Cap. VII. De Epithalamio, Genethliaco, Epicedio.	449.
Cap. VIII. De Epiniciu, Eucaristico, Propemptico.	450.
Cap. IX. De Carmine Solerico, Proterepico, & Pa-
rænetico.	452.

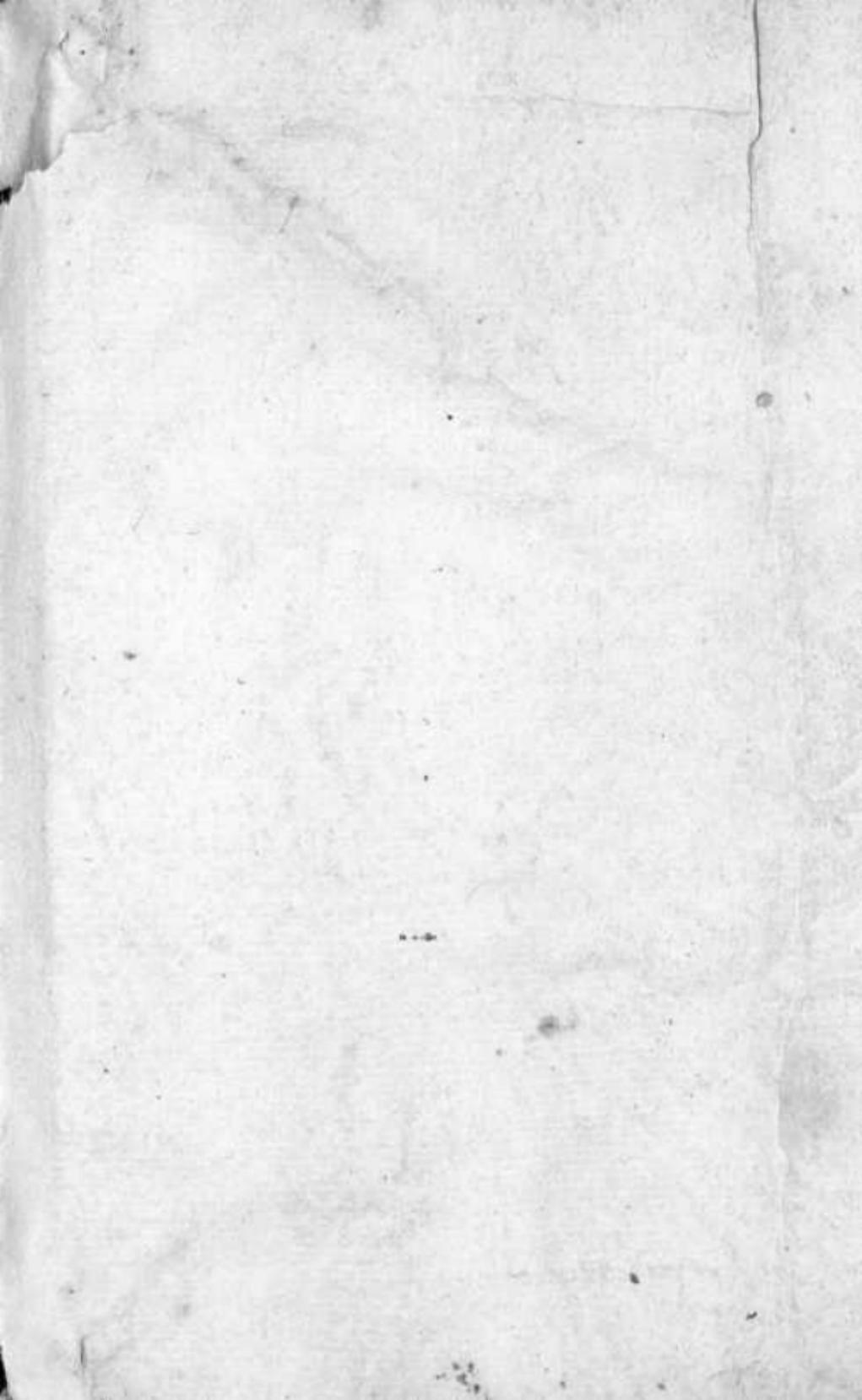
LIBER QUINTUS.

Cap. I. Poetarum Latinorum præstantiorum no-
mina, ætas, stilus.	454.
Cap. II. De Stilo Poetico.	458.
Cap. III. De variis Versuum generibus.	460.
§. I. De Versibus Comicis.	ibid.
§. II. De Versibus Lyricis.	465.
§. III. De aliis quibusdam usitatorum Versuum
generibus. Ex Lib. 4. Protodiæ Bononiensis	
P. Joann. Baptiste Riccioli.	473.
§. IV. De Dithyrambo.	478.
§. De Symbolo Heroico.	480.
Cap. IV. Acrostichis, Anagramma, Grifhus.	482.
§. I. De Acrostichide.	ibid.
§. II. De Anagrammate.	484.
§. III. De Griffo, Logogripho, & Inscriptione.	485.

FINIS.

10.

G-E797